which to manufacture footwear). The remains of ankle shoes and boots were also discovered together with the low-cut shoes (Figs. 1–7). Other rare footwear finds include shoe laces and laced laces in the remains of the surviving footwear, which reflect the methods of securing footwear to the foot at that time.

A much smaller, but also very valuable find group consisted of clothing accessories (the remains of belts (Fig. 13), gloves, a pouch (Fig. 9), a girdle purse (Fig. 10), cases (knife sheaths), and toys (small balls). The mittens were made from goatskin and one could have been a winter glove with a fur lining or a wool muff (Fig. 8). The discovered knife sheaths are of various constructions (Fig. 11). Wood was discovered in some of them. Some had been adorned with decorative impressions. The outside flap of the girdle purse found during the investigation is similar to a find on the grounds of Royal Palace in Vilnius. The remains of this purse reveal a more complex construction method for such items than had been discovered up until now. In joining the two side pieces, the thread had been stiffened with an inner leather strip. Part of spherical leather ball was discovered (Fig. 12), making this the second find spot in Lithuania outside the grounds of the Royal Palace in Vilnius. The finds also expand the range and chronology of the find spots in Lithuania for such toys.

The initial investigation of the leather find assemblage revealed the large diversity of the finds and their value for the scientific cognition of 17th–18th-century daily life in Vilnius. The finds are significant in revealing the skill of the leatherworkers during this period and the diversity of their production. Therefore a more thorough analysis of these finds in the future and the publication of the material in a separate publication would be very useful.

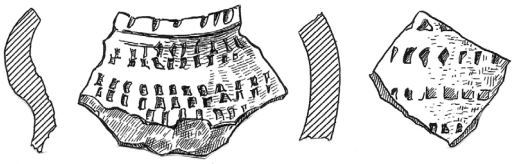
Algirdas Žalnierius

A. Jakšto gatvės 5 sklypo radiniai (2012–2013 m. tyrimai)

Pradiniai pastato A. Jakšto g. 5 archeologinių tyrinėjimų rezultatai jau buvo paskelbti (*ATL 2012 metais*, V., 2013, p. 385–396). Tačiau straipsnyje daugiau dėmesio buvo skirta kultūrinių sluoksnių stratigrafijai bei chronologijai ir rastų XVI–XVII a. mūrinių statinių apibūdinimui bei jų datavimui. Apie tyrinėtame plote surastus XIV–XVIII a. archeologinius radinius ir jų kompleksus buvo parašyta tik paminint pagrindinius radinius ir trumpai juos apibūdinant chronologine seka. Noras papildomai publikuoti surastus archeologinius radinius susijęs ir su tuo, kad pirmą kartą tokio masto archeologiniai tyrinėjimai buvo atliekami Kauno senamiesčio dalyje, kuri buvo pavaldi ne miesto magistratui, o Lietuvos didžiajam kunigaikščiui, vėliau ir ATR karaliui. Tai gera proga palyginti Kauno miesto ir jame buvusio vadinamojo „karaliaus dvaro“ materialiosios buities kultūros skirtumus ir panašumus. Archeologinių tyrinėjimų ataskaitoje į radinių sąrašą įtraukti 1547 radiniai, atlikta 114 radinių piešinių ir jų rekonstrukcijų, patys radiniai perduoti į Kauno miesto muziejų.

Radiniai aprašyti pagal tyrinėtame sklype užfiksuotus 4 kultūrinių sluoksnių horizontus: 1. XIV a. vidurio – XV a. pradžios kultūriniai sluoksniai; 2. XV a. kultūriniai sluoksniai; 3. XVI–XVII a. I pusės kultūriniai sluoksniai; 4. XVII a. II pusės – XVIII a. kultūriniai sluoksniai.

Pirmasis horizontas (XIV a. vidurys – XV a. pradžia). Pirminį žemės paviršių po visu

1 pav. XIV a. lipdytų virimo puodų šukės.
V. Trečiokienės pieš.

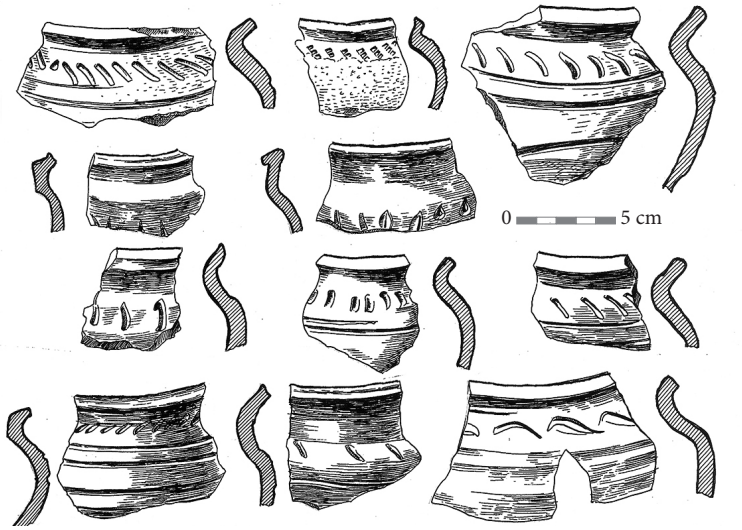
Fig. 1. Sherds of 14th-century hand built cooking pots.

2 pav. XV a. lipdytų virimo puodų šukės, puoštos banguotų ir horizontalių linijų ornamentu.
V. Trečiokienės pieš.

Fig. 2. Sherds of 15th-century hand built cooking pots decorated with wavy and horizontal lines.

pastatu sudaro oksiduotas priesmėlis. Patalpose, esančiose po Š fligeliu, virš priesmėlio buvo užfiksuotos kelių trumpalaikių laužaviečių vietos ir iki keliolikos cm storio pilkai rusvos žemės sluoksnių lopai. Šie žmonių veiklos pėdsakai yra susiję su pirmos mūrinės Kauno pilies statyba XIV a. viduryje. Geologinių sluoksnių paviršiuje rastos tik dvi lipdytos, duobelių ir įkartėlių eilėmis puoštų virimo puodų šukės, kurių molyje įmaišyta perdegusio akmens kristalų (1 pav.). Taip ornamentuotų puodų šukių, datuojamų XIV a. viduriu, rasta pirmosios mūrinės Kauno pilies ir jos gyvenvietės kultūriniuose sluoksniuose. Patalpose, esančiose prie A. Jakšto gatvės, geologinių sluoksnių paviršiuje buvo užfiksuotas iki kelių cm storio pilkai rus-

3 pav. XV a. lipdytų virimo puodų šukės, puoštos įbraukimais ir horizontalių linijų ornamentu. V. Trečiokienės pieš.

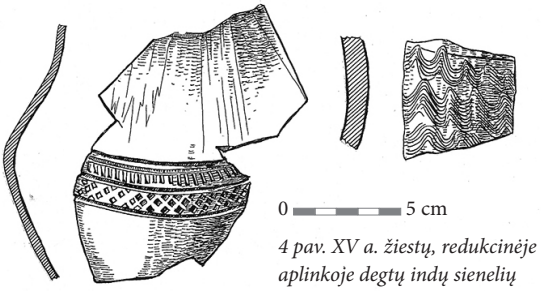
Fig. 3. Sherds of 15th-century hand built cooking pots decorated with incised and horizontal line designs.

vos žemės sluoksnelis, neturintis aiškios ribos su aliuviniu priesmėliu. Greičiausiai tai buvusios velėnos pėdsakai, nors neatmestina prielaida, kad šis sluoksnelis susidarė pirmosios Kauno pilies statybos metu ar net prieš pilies pastatymą egzistavusios senovės gyvenvietės vietoje.

Aukščiau supiltas iki 105 cm storio šviesaus vidutinės frakcijos žvyro sluoksnis, iškastas iš pirmosios ir galbūt iš trečiosios Kauno pilies R gynybinio griovio. Šis žvyro sluoksnis užfiksuotas visose tyrinėtose pastato patalpose, tik patalpose prie A. Jakšto gatvės supilto žvyro sluoksnis siekia iki 60–80 cm. Žvyro sluoksnyje jokių radinių nerasta, pastebėtos tik smulkios plytų nuoskalos ir keli iki 12–16 cm skersmens lauko rieduliai su kalkių skiedinio pėdsakais.

Antrasis horizontas (XV a.). Beveik visose patalpose virš supilto iš pilies gynybinio griovio iškasto žvyro savo tamsesne spalva išsiskiria susiklostęs iki 40 cm storio juodžemio sluoksnis, pagal radinius datuojamas XV a. Jame surasta virimo puodų, puodyninių koklių, reduktinės, šlifuotos buitinės keramikos indų šukių.

Virimo puodai lipdyti ir vėliau aplyginti ant žiedžiamojo rato. Molyje pastebima tik sijoto žvyro priemaišų, vos keliose indų šukėse primaišyta perdegusio granito kristalų. Visos rastos šukės su didesniais ar mažesniais kakleliais, pakraštėliai įvairiai profiliuoti. Dalis virimo puodų šukių ties pakraštėliu ir sienelių viršutinėje dalyje puoštos ranka darytu ornamentu. Puodų puošybą galima suskirstyti į 2 grupes. Pirmajai grupei priskirti indai, puošti banguota viena ar keliomis linijomis, horizontaliais, lygiagrečiais įbraukimais, duobelėmis ir retai – prilipinta petelių srityje juostele su įstrižais įbraukimais (2 pav.) Antrajai grupei priskirtos puodų šukės, petelių srityje, prie kaklelio puoštos įstrižais įbraukimais, keletas šukių papildomai puoštos žemiau įbraukimų viena ar keliomis horizontaliomis linijomis. Viena šios grupės šukių

4 pav. XV a. žiestų, redukcinėje aplinkoje degtų indų sienelių šukės. V. Trečiokienės pieš.

Fig. 4. Body sherds from 15th-century hand thrown, reduction fired vessels.

5 pav. XV a. kampinis redukuotas puodyninis koklis su sukta kolonėle. A. Žalnieriaus nuotr.

Fig. 5. A 15th-century, reduction fired, corner stove tile (Eckkachel) with a twisted column.

6 pav. XV a. redukuotas puodyninis koklis. A. Žalnieriaus nuotr.

Fig. 6. A 15th-century, reduction fired, 'pot-shaped' stove tile.

puošta specialiai pagamintu 3 dantelių štampeliu (3 pav.). Puoštos virimo šukės datuojamos XV a. I puse, dalis neornamentuotų virimo puodų šukių – vėlesniu XV a. laikotarpiu.

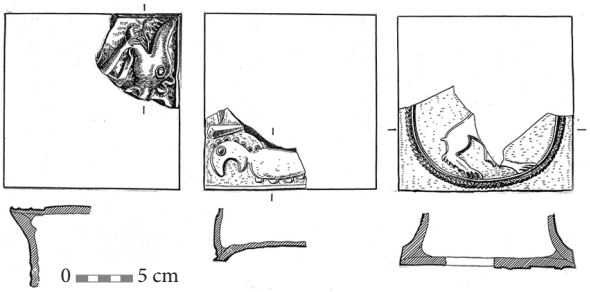
Redukcinė keramika žiesta, pakraštėliai įvairiai profiliuoti, kai kurių indų pakraštėliai buvo su įdubimais dangteliams. Tik viena sienelių šukė puošta banguotų linijų juosta. Atskirą redukuotų indų dalį sudaro išorėje šlifuotų ąsočių sienelių šukės, viena iš jų puošta horizontaliomis linijomis ir štampuotu geometriniu ornamentu (4 pav.).

Puodyninių koklių šukės žiestos, degtos redukcinėje ir oksidacinėje aplinkoje, angos kvadratinės, retai keturlapės rozetės formos, kai kurių sienelių šukėse yra vertikalūs įbraukimai, padaryti pirštu. Išskirtiniai yra 2 beveik sveiki žiesti, redukcinėje aplinkoje degti puodyniniai kokliai, kurie, nors ir rasti XVI–XVII a. sluoksnyje, neabejotinai datuojami XV a. Pirmojo koklio vieta krosnyje lieka neaiški, nes jis pagamintas perpjovus per pusę nužiestą koklį kvadratine anga ir sienelių kampus sujungus sukta kolonėle. Koklio aukštis yra 13,5 cm, dugno skersmuo – 10,8 cm, angos plotis – 9,8 cm. Gal tai kampinis koklis, nors iki šiol įprasta manyti, kad puodyninių koklių krosnys buvo apvalios (5 pav.). Kitas puodyninis koklis žiestas, su kvadratine anga, jo aukštis – 13,2 cm, dugno skersmuo – 6,8 cm, angos vidus – 8,7x 8,3 cm (6 pav.). Netikėti ir išskirtiniai radiniai yra nedideli 3 plokštinių koklių fragmentai, datuoti XV a. II puse. Kokliai puošti mitinių gyvūnų atvaizdais, buvo žaliai glazūruoti. Galbūt dviejuose kokliuose pavaizduota Samsono ir šv. Jurgio kova su liūtu bei slibinu. Vienas koklis yra 15,8 cm pločio ir pagal rastų fragmentų ornamento kompoziciją atrodytų, kad kokliai buvo kvadratiniai (7 pav.). Nors pradžioje atrodė, kad tai pirmieji Kauno senamies-

tyje rasti gotikiniai kokliai, bet sulyginus su A. Jakšto g. 6 sklype rastais nedideliais koklių fragmentais (*ATL 2009 metais*, V., 2010, p. 334, pav. 9) pasirodė, kad gotikiniai kokliai buvo atrasti jau 2008 m. Už dalies gotikinių koklių siužetų indentifikavimą esame dėkingi VU absolventei I. Latvytei, parengusiai darbą apie šio laikotarpio krosnių koklius.

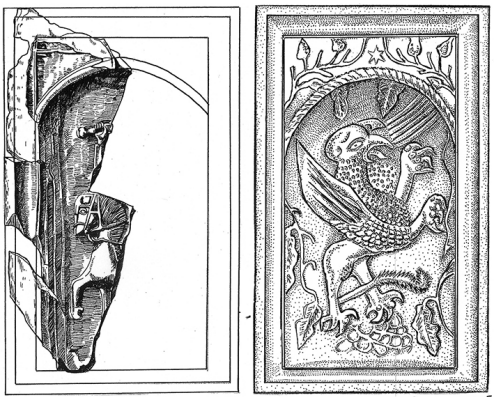
Trečias horizontas (XVI–XVII a. I pusė). Jame aptiktos kelios šiukšlių duobės, jį sudaro susiklostę iki 0,8–1 m storio pilko juodžemio, supiltiniai žvyro, smėlio, priesmėlio, statybinių griuvenų sluoksniai, dažnai persimaišę tarpusavyje. Archeologinių tyrinėjimų metu horizonto kultūriniuose sluoksniuose, ypač šiukšlių duobėse aptiktose patalpose IV, V, VIII rasta daug XVI–XVII a. plokštinių ir puodyninių krosnių koklių ir jų fragmentų, buitinės keramikos, puodynių, puodelių, lėkščių, dubenų, keptuvių, kepimo lovių šukių.

Plokštiniai kokliai, rasti trečiame horizonte, pagal savo ornamentiką suskirstyti į kelias chronologines grupes. Pirmajai grupei priskirti XVI a. I pusės pusiau cilindriniai ir plokštiniai kokliai, kurių bendras bruožas – įgilinta plokštė su plačiu rėmeliu, kuris yra įgaubtas arba lygus ir puoštas reljefiniais trikampiais. Išskirtinas pusiau cilindrinio žaliai glazūruoto koklio fragmentas, puoštas Vyčiu (?) (8 pav.). Kitų pusiau cilindrinių koklių fragmentai nedideli, pavyko atpažinti tik grifonu puošto koklio šukes (8 pav.), kitos šukės puoštos augaliniu ir stilizuotu geometriniu ornamentu. Dalis plokštinių koklių puošti daugialapėmis rozetėmis, stilizuotais vaisiais ir augalų žiedais (9 pav.). Koklių ornamentai panašūs vienas į kitą, skiriasi tik jų detalės, o patys kokliai savo dydžiu. Retai Kauno senamiestyje yra randami portretiniai kokliai su užrašu „KAROLVS“ ir 1533 m. data, taip pat herbinis koklis su ereliu ir raide „S“, karnizinis koklis su angelu, laikančiu herbinį skydą (10 pav.). Karniziniai kokliai puošti stilizuotu augaliniu ir geometriniu ornamentu su rozetėmis (11, 12 pav.). Pažymėtina, kad tokie patys kokliai, be to, rasti vienoje vietoje yra glazūruoti skirtingomis spalvomis – geltonai ir žaliai (12 pav.). Kokliai karūnėlės ažūriniai, vienas iš jų centre puoštas reljefine gyvūno (šuns?) figūra. Išskirtinė karūnėlės šukė, kurioje išliko sėdinčios poros fragmentas. Dalis plokštinių koklių

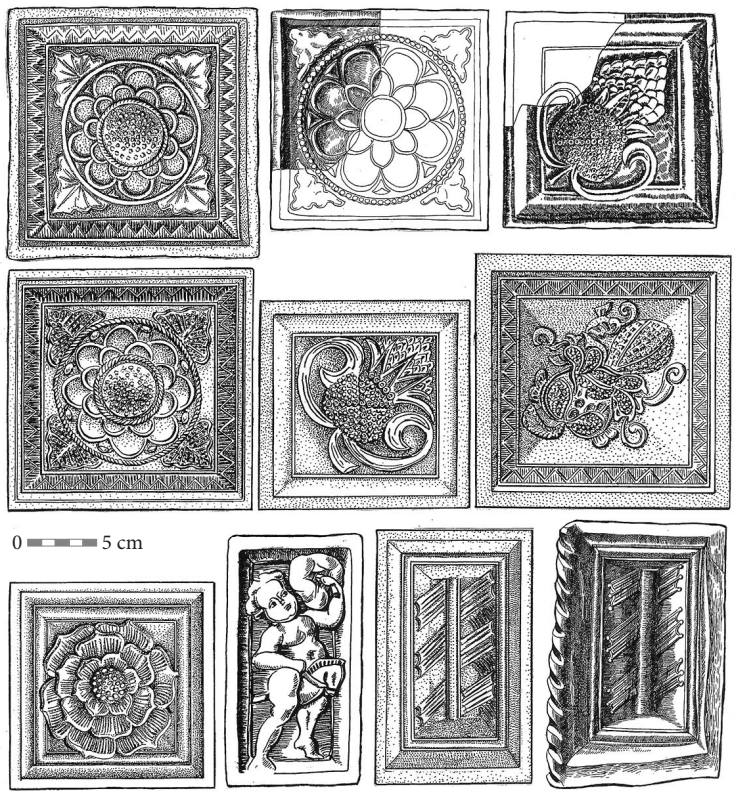
7 pav. XV a. II pusės gotikinių plokštinių koklių fragmentai. V. Trečiokienės pieš.

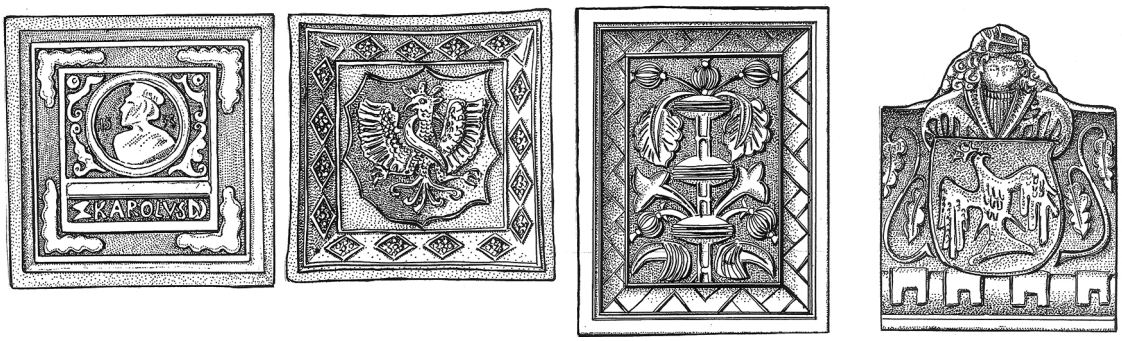
Fig. 7. Fragments of Gothic panel stove tiles from the second half of the 15th century.

8 pav. XVI a. I pusės pusiau cilindrinių koklių rekonstrukcijos. V. Trečiokienės pieš.

Fig. 8. Reconstructions of semi-cylindrical stove tiles from the first half of the 16th century.

9 pav. XVI a. I pusės plokštinių koklių rekonstrukcijos. V. Trečiokienės piež.

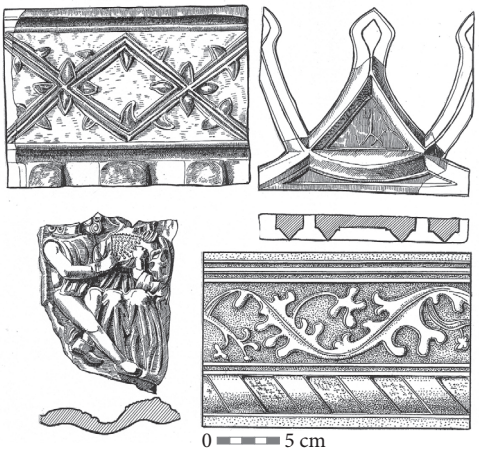
Fig. 9. Reconstructions of panel stove tiles from the first half of the 16th century.

10 pav. XVI a. I pusės plokštinių koklių rekonstrukcijos. V. Trečiokienės piež.

Fig. 10. Reconstructions of panel stove tiles from the first half of the 16th century.

ornamento tipų Kauno senamiestyje surasti pirmą kartą.

Antrai grupei priskirti plokštiniai kokliai datuoti XVI a. II puse. Išskirtini žaliai glazūruoto portretinio koklio su išlikusiu moters veidu ir neglazūruoto koklio su maskarono kauke fragmentai (13 pav.). Kokliai kvadratiniai, portretinio koklio rėmelis siauras, stačiakampis, maskarono kaukės koklio plokštė dar įgilinta, su plačiu rėmeliu, kuris dekoruotas horizontaliu ir vertikaliu stilizuotu augaliniu ornamentu (jis išlieka koklių puošyboje iki XVI a. pabaigos). Kitą grupę sudaro plokštiniai kokliai su nepuošta kiek įgaubta plokšte, suskirstyta į kelias kvadrato ir trapecijos formos plokštumas, įgaubtus apskritimus ir kesono formos kvadratus. Dalis koklių puošti keliais „treliažo“ ornamento variantais. Išskirtinis yra sudėtingo, greičiausiai tęstinio ornamento stačiakampis koklis, padengtas polichromine glazūra. Koklio fragmentai perdegę ir galima spėlioti, kad buvo naudota balta, žalia ir geltona glazūra. Šis radinys patvirtina spėjimus, kad tęstinis ornamentas buvo pradėtas naudoti jau XVI a. II pusėje (15 pav.).

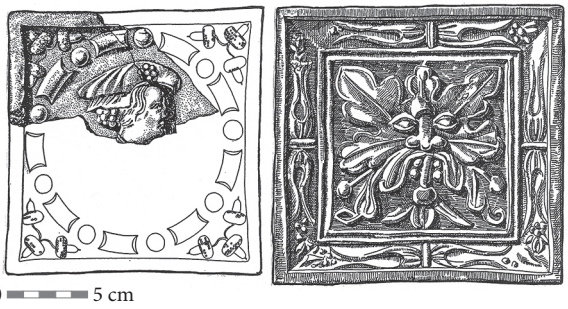
11 pav. XVI a. I pusės karnizinių koklių rekonstrukcijos ir karūnėlių fragmentai. V. Trečiokienės pieš.

Fig. 11. Reconstructions of cornice stove tiles and fragments of 'crest' stove tiles (Bekrönungskacheln) from the first half of the 16th century.

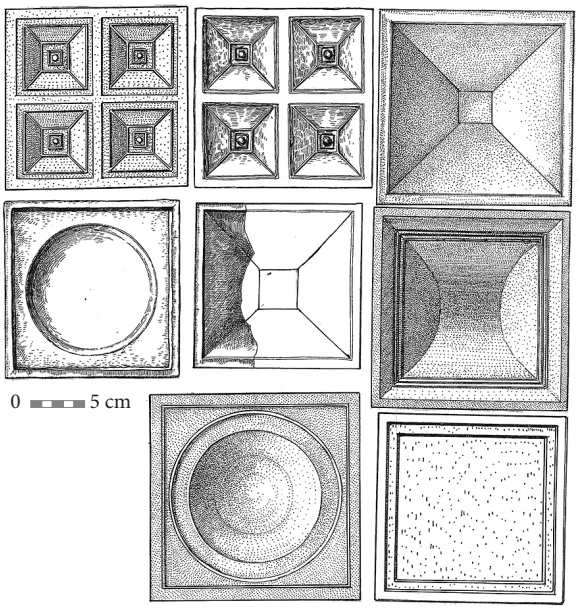
12 pav. XVI a. I pusės karniziniai friziniai kokliai. A. Žalnieriaus nuotr.

Fig. 12. Cornice-frieze stove tiles (Gesims-Frieskacheln) from the first half of the 16th century.

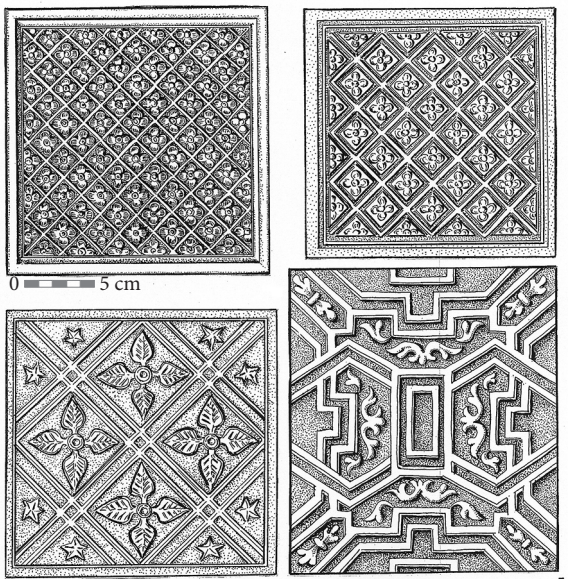
13 pav. XVI a. II pusės plokštinių koklių rekonstrukcijos. V. Trečiokienės pieš.

Fig. 13. Reconstructions of panel stove tiles from the second half of the 16th century.

14 pav. XVI a. II pusės plokštinių koklių, puoštų geometriniu ornamentu, rekonstrukcijos. V. Trečiokienės pieš.

Fig. 14. Reconstructions of second half of the 16th-century panel stove tiles decorated with geometric designs.

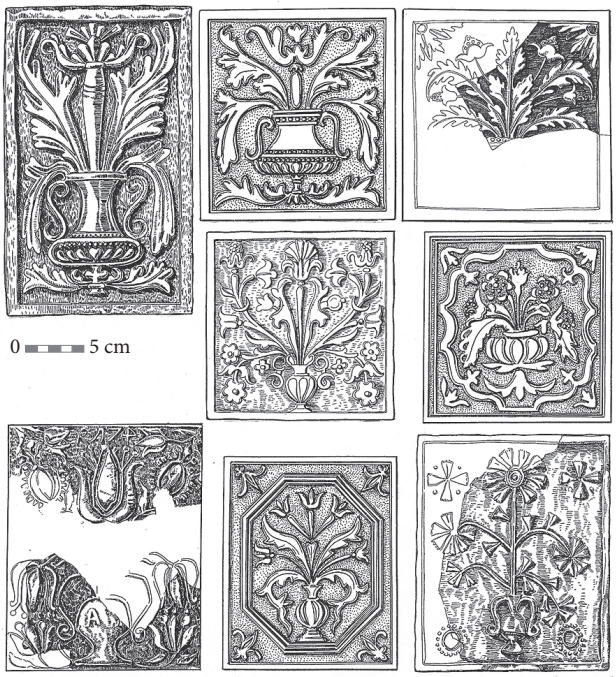

15 pav. XVI a. ketvirtojo ketvirčio plokštinių koklių, puoštų treliažu ir geometriniu ornamentu, rekonstrukcijos. V. Trečiokienės pieš.

Fig. 15. Reconstructions of panel stove tiles decorated with trellises and geometric designs, from the fourth quarter of the 16th century.

XVI a. paskutiniame ketvirtyje koklius pradėta puošti vaza su gėlių puokšte (stilizuotas „gyvenimo medis“). Šio ornamento tradicija su pertrauka nuo XVII a. I pusės išliko iki XVIII a. Ankstyviausi šio ornamento kokliai yra polichrominiai – fonas mėlynas, ornamentas padengtas balta, žalia ir geltona glazūra. XVII a. II pusės kokliai padengti žalia glazūra arba neglazūruoti. Vėlesnio laikotarpio koklių su vaza ornamentas tapo labiau schematiškas ir paprastesnis (16 pav.). Šio laikotarpio karniziniai kokliai – stačiakampiai, jų dydžiai labai nevienodi, jie dažniausiai žaliai glazūruoti (17 pav.). Jie puošti stilizuotu augaliniu – geometriniu ornamentu, koklių apatinė dalis – stilizuotais akanto lapais ir augaliniu ornamentu. Reti radiniai – polichrominis viršutinis karnizinis koklis, puoštas vaza su augalų puokšte ir glazūruotas mėlyna, geltona, žalia ir balta glazūra ir žalsva glazūra padengtas karnizinis koklis su profiliuota, nepuošta, trapecijos formos plokšte (18, 19 pav.). XVI a. II pusei reiktų priskirti ir koklio karūnėlės bei žvynais puoštos krosnies „čerpės“ fragmentus (34 pav.).

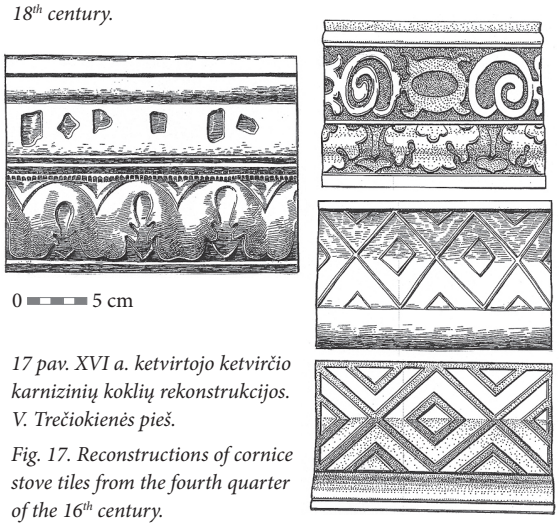
Puodyniniai kokliai ir jų šukės daugiausia tradiciniai, žiesti, degti oksidacinėje aplinkoje, su kvadratinėmis angomis ir datuoti XVI–XVII a. pradžia (20 pav.). Rasta ir kiek neįprastų Kauno senamiesčiui puodyninių koklių su iki 1,2 cm storio sienelėmis, kai kurie kokliai mažesni už įprastus, jų dugnelių skersmuo siekia tik 6–7 cm. Aptikta ir dubeninių puodyninių koklių šukių, kurių vidus glazūruotas žalia glazūra, o dugnai puošti daugialape rozete ar kon-

0 5 cm

16 pav. XVI a. II pusės – XVIII a. pradžios plokštinių koklių su gėlių vaza rekonstrukcijos. V. Trečiokienės pieš.

Fig. 16. Reconstructions of panel stove tiles decorated with flowers in a vase, from the second half of the 16th – early 18th century.

0 5 cm

17 pav. XVI a. ketvirtojo ketvirčio karnizinių koklių rekonstrukcijos. V. Trečiokienės pieš.

Fig. 17. Reconstructions of cornice stove tiles from the fourth quarter of the 16th century.

0 5 cm

18 pav. XVI a. II pusės frizinis karnizinis koklis. A. Žalnieriaus nuotr.

Fig. 18. A frieze-cornice stove tile from the second half of the 16th century.

0 5 cm

19 pav. XVI a. ketvirtojo ketvirčio karnizinis koklis. A. Žalnieriaus nuotr.

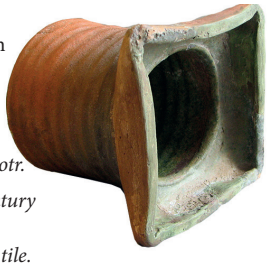
Fig. 19. A cornice stove tile from the fourth quarter of the 16th century.

0 5 cm

20 pav. XVI a. vidurio puodyniniai kokliai. A. Žalnieriaus nuotr.

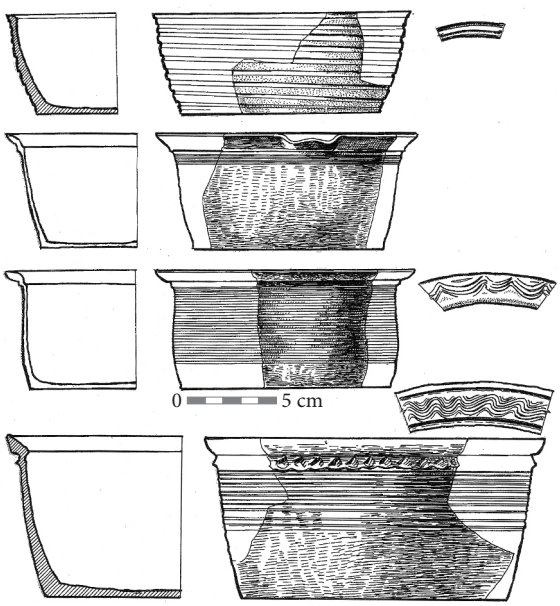
Fig. 20. Mid-16th-century 'pot-shaped' stove tiles.

0 5 cm

21 pav. XVI a. importinis (?) puodyninis koklis. A. Žalnieriaus nuotr.

Fig. 21. A 16th-century imported (?) 'pot-shaped' stove tile.

22 pav. XV–XVI a. dubenų rekonstrukcijos. V. Trečiokienės pieš.

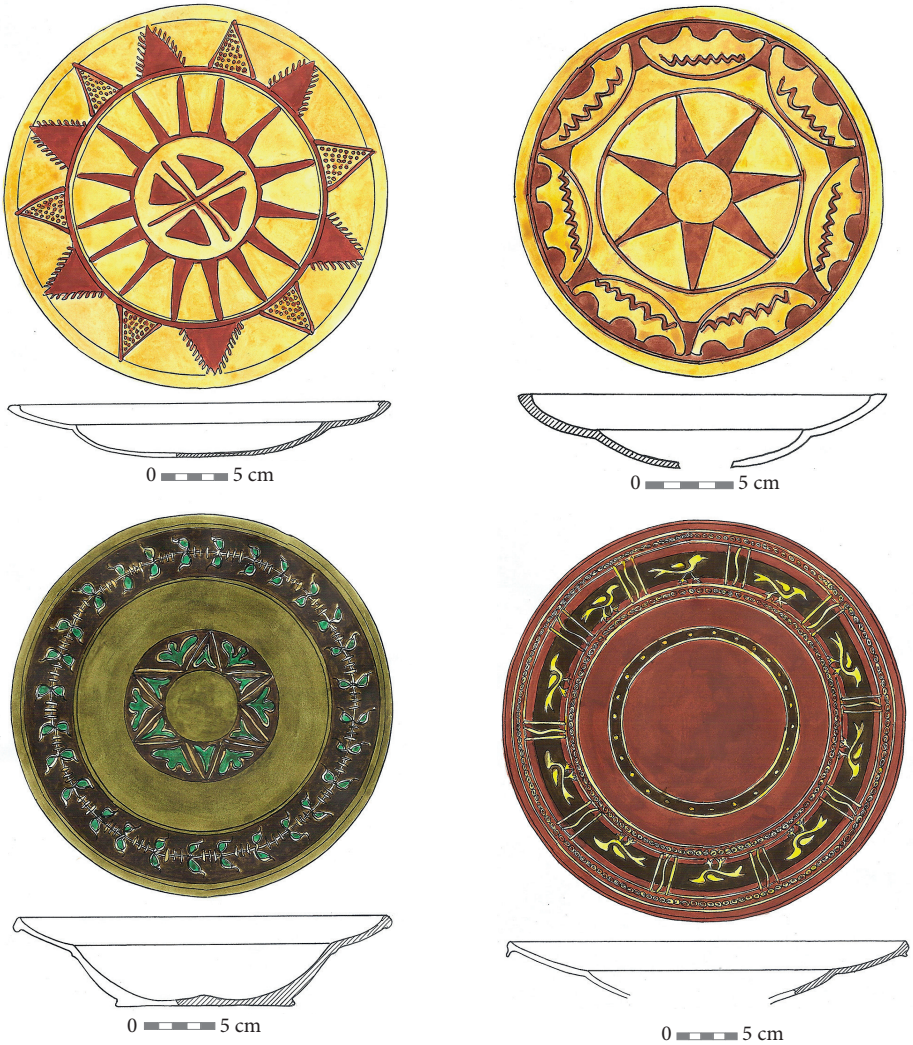
Fig. 22. Reconstructions of 15th–16th-century bowls.

centriniais apskritimais. Antrą kartą Kauno senamiestyje rasti dubeniniai puodyniniai kokliai, kurių dugnas puoštas daugialape „pilnavidure“ rozete. Patalpoje I atkasto pastato rūsio užpylime rastas puodyninis 12,8 cm aukščio iš vidaus žaliai glazūruotas koklis, kurio sienelės nuo dugno siaurėja į viršų (21 pav.). Koklio kraštai atlenkti į išorę ir suformuotas kvadratinis 12x12 cm įdubimas, aprėminantis koklio angą, kurios skersmuo yra 7,6 cm. Toks puodyninis koklis Kaune surastas pirmą kartą ir jį reiktų priskirti prie importuotų dirbinių. Jo datavimas lieka neaiškus, nes jis buvo surastas XVII a. II pusės sluoksniuose, o pagal turimą archeologinę medžiagą Kaune puodyniniai kokliai buvo glazūruojami tik XVI a. viduryje. Nemaža dalis ypač dubeninių koklių apdegę didelio gaisro metu, kuris tyrinėtame sklype įvyko XVI a. IV ketvirtyje.

Buitinės keramikos radinius sudaro virimo puodų, žiestų ir degtų redukcinėje ir oksidacinėje aplinkoje puodų, puodynių, dubenų, keptuvių, kepimo lovių, lėkščių šukės. Virimo puodų šukės lipdytos, nepuoštos, pakraštėliai suformuoti atlenkiant ir prispaudžiant patį angos briaunos kraštą prie išorinių sienelių ir jį įvairiai profiliuojant. Puodų molyje yra smulkiai sijoto žvyro ar smulkių akmens kristalų priemaišų, jie degti oksidacinėje aplinkoje, dugnuose atsispaudęs smulkus žvyras, kad būtų lengviau puodą nukelti nuo žiedžiamojo ratelio.

Redukcinėje aplinkoje degtų puodų pakraštėliai atlenkti į išorę ir užapvalinti, kai kurių briaunos aštrios, sienelės išorėje puoštos horizontaliomis žiedimo rievėmis. Dalis indų su kelių centimetrų aukščio kakleliais, o pakraštėliai iš vidaus profiliuoti dangteliams. Tačiau šiame sluoksnių horizonte vyrauja oksidacinėje aplinkoje degtų indų šukės, kurios yra žiestos, išorėje sienelės puoštos žiedimo rievėmis, rečiau štampuoto geometrinio ornamento juosta petelių srityje. Didesnė dalis šukių viduje su glazūra – žalia, ruda, gelsva, įvairių atspalvių. Visų kitų rastų puodų pakraštėliai vertikalūs ar kiek atlenkti į išorę, profiliuoti, dalis iš vidaus su įdubimu dangteliui, nemaža dalis indų su ąsomis. Oksiduotų indų išvaizda atrodytų beveik nesikeitė iki pat XVII a. pabaigos. Puodų dangteliai žiesti, neglazūruoti, su apvaliomis rankenėlėmis, degti oksidacinėje, retai – redukcinėje aplinkoje. Išskirtinė yra greičiausiai XV a. dangtelio šukė, kuri nukėlimui turi ne rankenėlę, o ąsą.

Prie stalo indų priskirtos keptuvių, kepimo lovių, ąsočių, dubenų, lėkščių šukės. Keptuvės žiestos, degtos oksidacinėje aplinkoje, jų pakraštėliai profiliuoti, vidus padengtas žalia, geltona

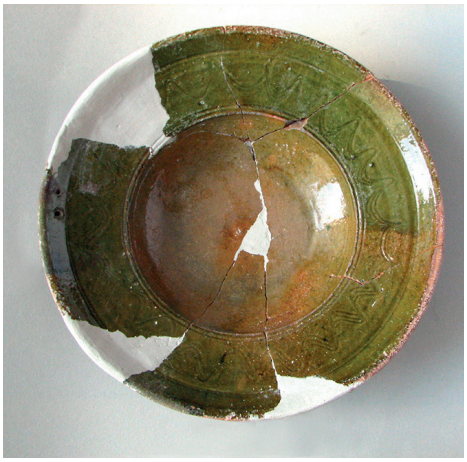

23 pav. XVI a. vidurio lėkščių rekonstrukcijos. V. Trečiokienės, A. Andziulytės pieš.

Fig. 23. Reconstructions of mid-16th-century plates

glazūra. Iš importinių gaminių paminėtinos neaiškios paskirties akmens masės indo sienelių šukės.

Dubenys degti redukcinėje ir oksidacinėje aplinkoje. Redukcinėje aplinkoje degto dubens kraštas ir sienelės dekoruotos įrėžtomis lygiagrečiomis linijomis. Rekonstrukcinis koklio aukštis – 11,5 cm, viršaus skersmuo – 25 cm, dugno skersmuo – 18 cm. Oksidacinėje aplinkoje degtų dubenų kraštai profiliuoti, atlenkti į išorę, dekoruoti įrėžtų bangelių juostomis, žaliai glazūruoti, sienelės puoštos žiedimo rie-

0 5 cm

24 pav. XVI a. pabaigos – XVII a. žaliai glazūruota lėkštelė. A. Žalnieriaus nuotr.

Fig. 24. A green glazed plate from the late 16th–17th century.

0 5 cm

25 pav. Pilko smiltainio rutuliai. A. Žalnieriaus nuotr.

Fig. 25. Grey sandstone balls.

26 pav. Galąstuvas (?). A. Žalnieriaus nuotr.

Fig. 26. A whetstone (?).

0 5 cm

vėmis ir prilipdyta molio juostele su įspaudimais. Dubenų aukštis – 13–18,5 cm, dugnų skersmuo – 22–31 cm, angos skersmuo – 30–39 cm (22 pav.). Redukcinėje aplinkoje degtas dubuo datuotas XV a., oksidacinėje aplinkoje – XVI a.

Patalpoje V aptiktoje šiukšlių duobėje rasta nemažai žiestų polichrominių ir žaliai glazūruotų lėkščių šukių. Visiškai ar dalinai pavyko rekonstruoti 4 lėkštes puošusį ornamentą (23 pav.). Jų rekonstrukcinis skersmuo yra 21,8–34 cm, aukštis – 4,2–6,4 cm. Trys lėkštės skirtos antram patiekalui ar desertui, iš vienos gilesnės lėkštės galima valgyti ir sriubą. Antrosios lėkštės, dekoruotos geometriniu ornamentu, fonas – geltonas, ornamentas – rusvos spalvos. Trečia lėkštė puošta stilizuotu augaliniu ornamentu, fonas – žalios ir tamsiai pilkos spalvos, ornamentas – žalios spalvos. Ketvirta lėkštė puošta geometriniu ornamentu, kraštai – stilizuota paukščių eile. Lėkštės fonas – rudos ir tamsiai rudos spalvos, ornamentas – geltonas. Tokio ornamento ir spalvinės kompozicijos lėkštės laikytinos seniausiomis Kauno senamiestyje ir datuotos anksčiausiai XVI a. viduriu. Ar jos buvo importuotos, ar pagamintos vietoje, vienareikšmiško atsakymo kol kas nėra, nors pagal molio sudėtį ir spalvą bei ornamentiką atrodytų, kad tai importuoti gaminiai. Kartu su polichrominėmis lėkštėmis rasta ir žaliai glazūruotų, dažniausia gilių lėkščių šukių. Lėkščių skersmuo labai įvairus – nuo 19,8 iki 32,5 cm, dalies lėkščių kraštai puošti banguotų linijų ar štampuoto geometrinio ornamento juosta (24 pav.). Žaliai glazūruotos lėkštės paplito tik XVI a. II pusėje.

Labai reti Kauno senamiestyje yra 3 pilko smiltainio ir kaulo (rago?) dirbiniai, rasti XVI a. II pusės duobių užpylime. Tai 2 iš pilko smiltainio pagaminti rutuliai, kurių skersmuo yra 7,7 ir 8,6–8,9 cm, profesionaliai nušlifuoti, ap-

degę gaisro metu (25 pav.). Trečias smiltainio dirbinys primena moteriško bato kulniuką su keturiomis plokštumomis iš šonų, jo paskirtis neaiški, gal tai specialus galąstuvas (?) (26 pav.). Pasak P. Blaževičiaus, smiltainio rutuliukai galėjo būti naudojami lauko žaidimui. Kauliniai dirbiniai įvardyti kaip arbaleto apsodo apkalas ir kaulinė mova (27 pav.), primityvi įrankio rankena, tekintas kaulo ar rago cilindras, galintis būti tiek adatinė, tiek dūdmaišio dalis ir lošimo vaikštukas (28 pav.). Šiuos dirbinius tiksliau datuoti sunku, nes šiukšlių duobėje, kur jie buvo rasti, ankstyviausi radiniai datuojami XVI a. pradžia, o vėlyviausi – XVI a. pabaiga.

Patalpoje V duobės užpylimo viršutiniuose sluoksniuose buvo rastas skaičiavimo žetonas, kuris, pasak L. Kvizikevičiaus, pagamintas Niurnbergo meistro Georgo Schultes XVI–XVII a. sandūroje. Vienoje žetono pusėje yra Nukryžiuotasis ir 2 šventieji su legenda lotyniškomis raidėmis „CVIVS LIVORE SANATI SU MUS [šie žodžiai išsitrynę]“, apačioje legenda „IN CHRISTO OM/NES VINICA/ SV IT“, kitoje žetono pusėje žodžiai – „IN MO/ RTEM ALT/ ERIVS TVSP/ EM TIBI PO/ NEREINO/ LI GS“.

Iš statybinės keramikos paminėtini kvadratinių plytelių, kraiginių čerpių fragmentai, kelių skirtingų profilių plytos, naudotos greičiausiai durų ir langų angokraščiams papuošti (29 pav.). Profiliuotos plytos panaudotos statant ūkinės krosnies pamatus, surastus patalpoje V, ir sprendžiant iš kalkių skiedinio pėdsakų buvo panaudotos iš nugriauto XVI a. I pusės mūrinio pastato. Stiklo dirbinius sudaro keli neskaidraus stiklo taurelių dugneliai ir žalsvos spalvos langų stiklo šukės.

XVII a. I pusės plokštiniai kokliai kvadratiniai, jų vidutinis plokštės dydis yra 19x19 cm, puošti maureskos ornamentu, aprėmintu stačiakampiu, iki 1 cm pločio rėmeliu (30 pav.).

27 pav. Rago ir kaulo dirbiniai. A. Žalnieriaus nuotr.

Fig. 27. Antler and bone artefacts.

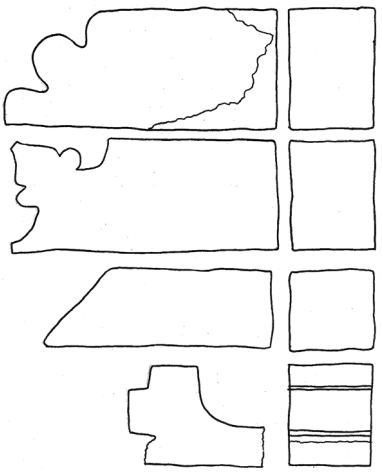

28 pav. Rago ir kaulo dirbiniai. A. Žalnieriaus nuotr.

Fig. 28. Antler and bone artefacts.

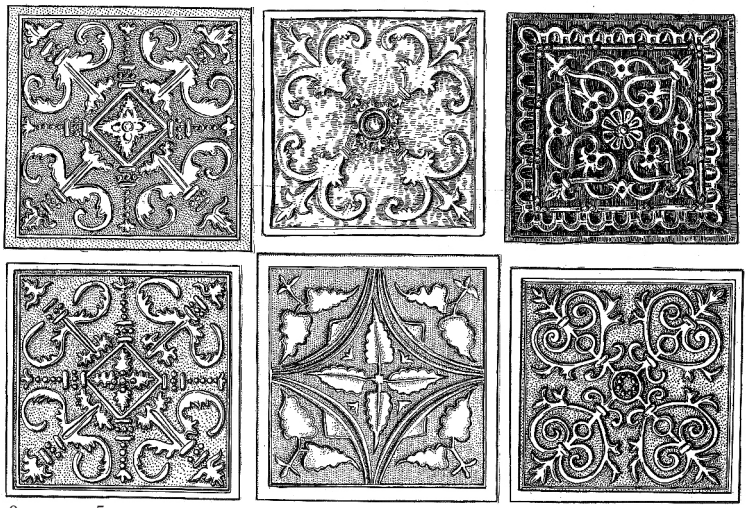
Greičiausiai XVII a. II ketvirtyje atsiranda daugiausia žaliai, retai rudai glazūruoti tęstinio ornamento kokliai, puošti stilizuotomis rugiagėlėmis ir paukščių poromis (31, 32 pav.). Karniziniai ir friziniai kokliai žaliai glazūruoti, puošti akanto lapais, jūros žirgeliais, delfinais, žmonių ir angelo figūromis ir zoomorfiniu, augaliniu ornamentu (33, 34 pav.).

Ketvirtas horizontas (XVII a. II pusė – XVIII a.). Didžioji dalis šio laikotarpio radinių buvo surinkta patalpoje I, atkasto rūsio patalpos užpylime, kiti – viršutiniuose pilkos žemės, griu-

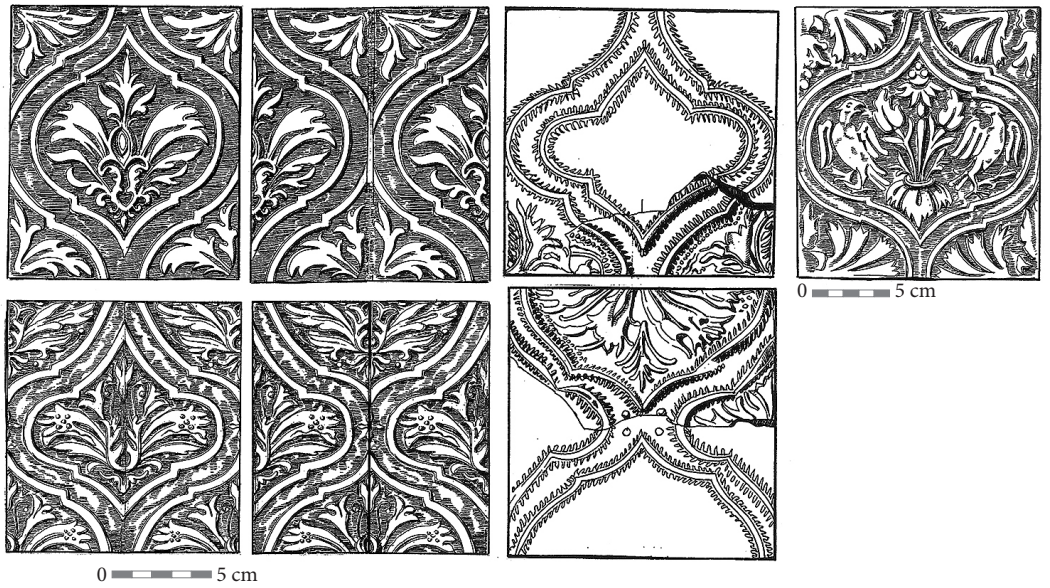
29 pav. XVI a. figūrinių plytų profiliai. A. Žalnieriaus brėž.

Fig. 29. Profiles of 16th-century gauged bricks.

30 pav. XVI a. pabaigos – XVII a. I pusės plokštinių koklių rekonstrukcijos. V. Trečiokienės pieš.

Fig. 30. Reconstructions of panel stove tiles from the late 16th – first half of the 17th century.

31 pav. XVII a. I pusės tęstinio ornamento plokštinių koklių rekonstrukcijos V. Trečiokienės pieš.

Fig. 31. Reconstructions of repetitive-pattern panel stove tiles from the first half of the 17th century.

0 5 cm

32 pav. XVII a. koklis su tęstiniu ornamentu. A. Žalnieriaus nuotr.

Fig. 32. A 17th-century stove tile with a repetitive pattern.

0 5 cm

33 pav. XVII a. I pusės karnizinis koklis. A. Žalnieriaus nuotr.

Fig. 33. A cornice stove tile from the first half of the 17th century.

0 5 cm

34 pav. XVI a. pabaigos – XVII a. I pusės karnizinių koklių rekonstrukcijos. V. Trečiokienės pieš.

Fig. 34. Reconstructions of cornice stove tiles from the late 16th – first half of the 17th century.

venų ir kelių duobių sluoksniuose. Didesnė radinių dalis datuojama XVII a. II puse – XVIII a., nors aptikti ir keli XVI a. pabaigos – XVII a. pradžios koklių fragmentai. XVII a. II pusės kokliai stačiakampiai, didesnioji dalis be rėmelių, puošti stilizuotu augaliniu ornamentu, neglazūruoti arba dengti žalia glazūra. Tik vieno koklio fragmentas padengtas baltu emaliu, o ornamentas glazūruotas mėlynai. Kokliai puošti stilizuotu augaliniu ornamentu, paukščių poromis, apjuostomis stilizuotų augalų vainikais, gandro atvaizdu, gėlių šakelėmis ir vaisiais (35 pav.).

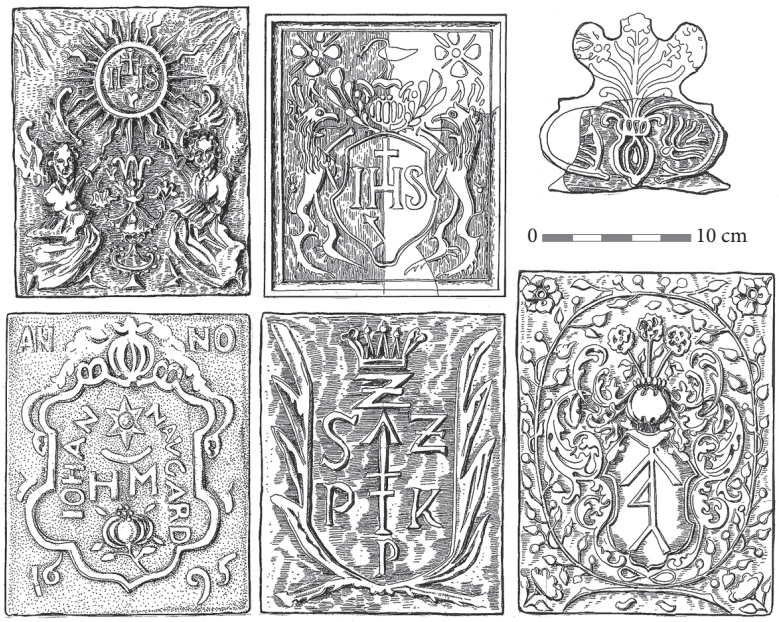
Išskirtini plokštiniai kokliai, puošti heraldiniais motyvais ir Jėzuitų ordino simbolika. Galbūt kokliai, puošti heraldiniais ženklais ir didžiosiomis lotyniškomis raidėmis, priskirtini Kauno miestiečių giminėms, bet juos įvardyti kaip tikrai herbinius negalime, nes jiems trūksta kokios nors sudedamosios herbo dalies (36 pav.). Pažymėtini ir 4 žaliai glazūruotų kampinių koklių mažųjų dalių ornamento variantai. Nuo kitų kampinių koklių jie skiriasi tuo, kad prie pagrindinio koklio buvo tvirtinami ne 90°, o maždaug 45° kampu. Mažosios kampinių koklių dalys

35 pav. XVII a. II pusės plokštinių koklių rekonstrukcijos. V. Trečiokienės pieš.

Fig. 35. Reconstructions of panel stove tiles from the second half of the 17th century.

puoštos stilizuotu augaliniu ir geometriniu ornamentu (37, 38 pav.). Atrodytų, kad tokio tipo kampiniai kokliai pradėti gaminti jau XVII a. II ketvirtyje ir išliko populiarūs iki XVIII a. vidurio. Tačiau lieka neaišku, prie kokių koklių jie derinti, nes prie rūsio užpylime surastų koklių jie netiko. Galbūt į rūsio užpylimą jie pateko nudaužius juos nuo pagrindinių koklių. Karniziniai ir frizinis kokliai glazūruoti žaliai ir rudai, puošti stilizuotu augaliniu ornamentu (39 pav.). Karniziniai kokliai nuo ankstyvesnių skiriasi tuo, kad visi yra išgaubti į išorę ir be išsikišusios apatinės dalies. Jų apačia ir viršus aprėminti iki 1,2 cm pločio stačiakampiais rėmeliais.

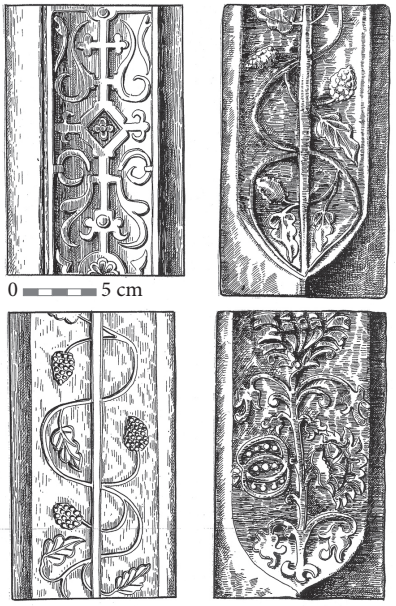
36 pav. XVII a. II pusės plokštinių koklių rekonstrukcijos. V. Trečiokienės pieš.

Fig. 36. Reconstructions of panel stove tiles from the second half of the 17th century.

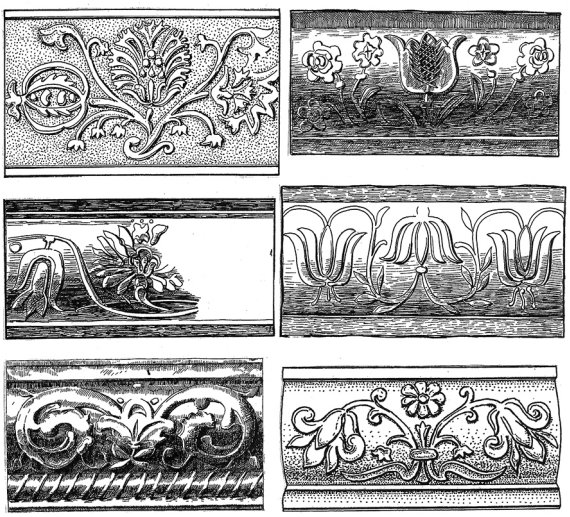
37 pav. XVII a. II pusės plokštinių kampinių koklių mažosios dalys. A. Žalnieriaus nuotr.

Fig. 37. The half tiles of corner stove tiles from the second half of the 17th century.

38 pav. XVII a. vidurio – II pusės plokštinių kampinių koklių mažųjų dalių rekonstrukcijos. V. Trečiokienės pieš.

Fig. 38. Reconstructions of the half tiles of corner stove tiles from the mid – second half of the 17th century.

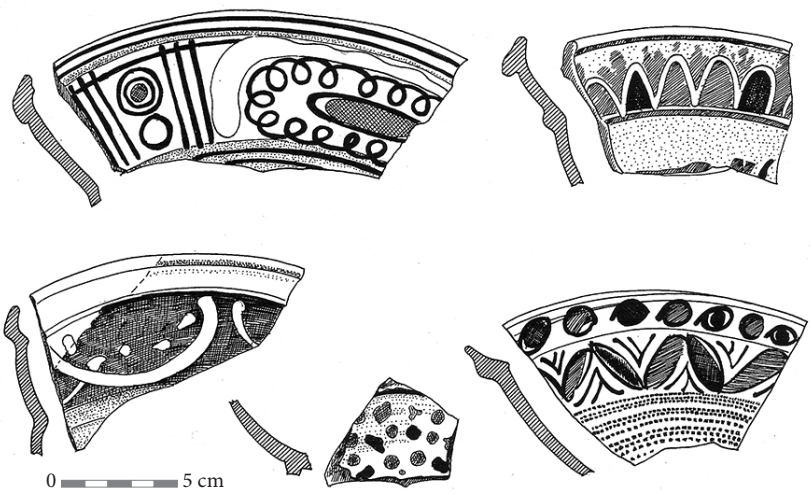

39 pav. XVII a. II pusės karnizinių koklių rekonstrukcijos. V. Trečiokienės pieš.

Fig. 39. Reconstructions of cornice stove tiles (Gesimskacheln) from the second half of the 17th century.

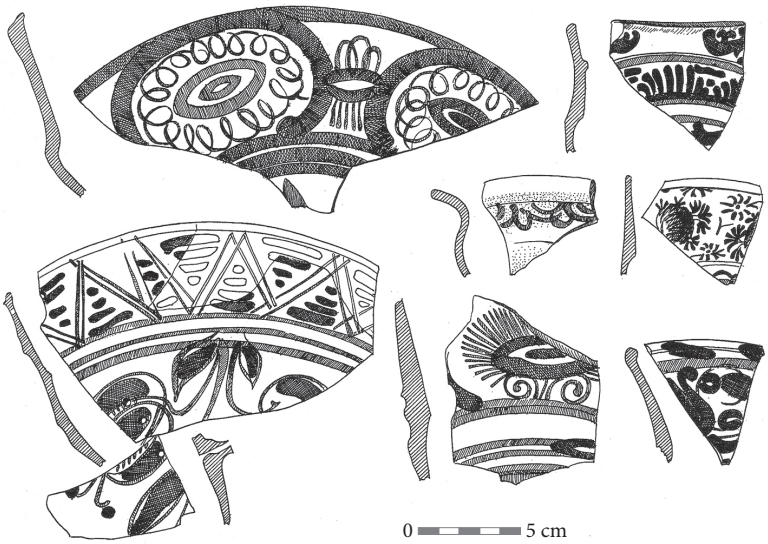
Didžioji dalis surastos šio laikotarpio buitinės keramikos beveik niekuo nesiskiria nuo XVI a. radinių. Tyrinėjimų metu patalpoje I buvusio rūsio užpylime surinkta kelios dešimtys žaliai glazūruotų ir polichrominiu stilizuotu augaliniu ornamentu puoštų lėkščių šukių (40, 41 pav.). Jos atskirai paminėtinos dėl to, kad kartu aptikti kiti radiniai leidžia gana tiksliai datuoti lėkštes XVII a. II puse – XVIII a. pradžia, ir jas galima palyginti su jau aprašytomis XVI a. vidurio – II pusės lėkštėmis. Jau vyrauja stilizuotas augalinis ornamentas, lėkščių kraštai dažnai puošti ovalinėmis, tarsi akių imitacijomis, nors nevengiama kraštus puošti žiedų ir augalų girliandomis ir geometrinėmis figūromis. Be to, stengiamasi kuo labiau ornamentuoti lėkštės vidų, naudojant baltą, mėlynai žalią, geltoną, rudą glazūrą. Atrodytų, kad dalis balto molio lėkščių yra importuotos.

Rūsio užpylime rastos kelios XVII a. vidurio – XVIII a. monetos, kelių stiklinių indų fragmentai ir geležiniai dirbiniai (vinys, batų pasagėlės, durų tvirtinimo detalės, vyriai ir

40 pav. XVII a. II pusės lėkščių ornamentika. V. Trečiokienės pieš.

Fig. 40. Plate decorations from the second half of the 17th century.

41 pav. XVII a. II pusės lėkščių ornamentika. V. Trečiokienės pieš.

Fig. 41. Plate decorations from the second half of the 17th century.

sveika neornamentuota rusvai glazūruota pypkė) (42 pav.). Rūsio užpylimo viršutinėje dalyje surastos kelios rokailio ornamentu puoštos fasadinių koklių šukės, datuotos XVIII a. Karnizininiai kokliai puošti stilizuotu horizontaliu „dvigubu kryžiumi“ (43 pav.).

Viršutinę kultūrinių sluoksnių klodo dalį sudaro maišytų žemių, smulkių griuvenų sluoksnis, supiltas įrengiant pirmo aukšto grindis aukščiau, negu pastato išorėje esantis dabartinis žemės paviršius, jo storis siekia 1,3–1,5 m. Iškasant supiltas žemes pastebėta XIX–XX a. lygia plokšte, baltu emaliu padengtų neglazūruotų koklių ir buitinės keramikos šukių.

Apibendrinant radinių apžvalgą reikia pasakyti, kad didžioji jų dalis, nors ir rasta karališkoje jurisdikoje, beveik niekuo neišsiskiria iš Kauno senamiestyje randamų archeologinių

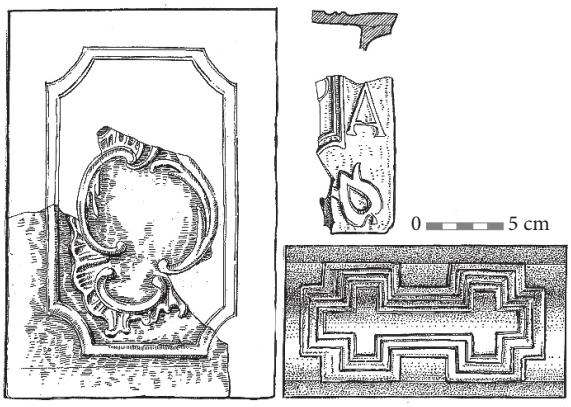
42 pav. XVII a. II pusės pypkė. A. Žalnieriaus nuotr.

Fig. 42. A pipe from the second half of the 17th century.

43 pav. XVIII a. plokštinių koklių fragmentai. V. Trečiokienės pieš.

Fig. 43. Fragments of 18th-century panel stove tiles.

objektų ir radinių. Kai kuriais atžvilgiais jie kokybiniu požiūriu net nusileidžia senamiesčio radiniams – čia beveik nerasta importinių akmens masės indų, balto molio keramikos, majolikos, labai maža stiklo dirbinių ir kaip ne keista – suvalgytų gyvulių kaulų. Tačiau čia rasta pusiau cilindrinių, polichrominių koklių fragmentų koklių, kurie paprastai randami tik turtingose miesto posesijose, ir iki šiol nežinotų arba labai retai aptinkamų puodyninių koklių tipų, lauko žaidimui skirtų smiltainio rutulių, kaulo ir rago dirbinių. Čia antrą kartą rasta gotikinių koklių fragmentų, vis dėlto rodančių išskirtinę Karališkos jurisdikos padėtį Kaune.

The finds at A. Jakšto St. 5 (2012–2013 excavations)

A 3–4.55 m thick stratum of cultural layers was unearthed atop the original ground's surface, an oxidised sandy loam, which exists under the entire building. During the excavation, a large quantity of 16th–18th-century 'pot-shaped' (Topfkacheln) and panel (Blattkacheln) stove tile fragments, and sherds of household pottery, pots, cups, plates, bowls, pans, and baking pans were found in the third horizon's cultural layers, especially the rubbish pits. A large percentage of the stove tile decoration types were found for the first time in Kaunas Old Town, e.g. a semi-cylindrical, green glazed tile fragment decorated with a Vytis (?) and sherds of 16th century polychrome tiles decorated with human figures, rosettes, vases of flowers, and stylised floral designs. Fragments of three small square (?) 16 x 16 cm panel stove tiles decorated with images of Samson fighting a lion and St George a dragon should especially be mentioned. Although they were found in a 16th-century pit and the 16th–17th-century cultural layer, they undoubtedly date to the second half of the 15th century. These are some of the first Gothic stove tiles found in Kaunas Old Town. Bone and antler artefacts decorated with geometric designs and two mid-16th-century grey sandstone balls likely intended for games are very rare finds in Kaunas Old Town.

In summary, it needs to be said that many of the finds and objects, although they were discovered in the Royal Jurisdiction, did not differ in almost any way from all of the finds discovered in Kaunas Old Town. In some cases, in terms of quality, they are even poorer than Old Town finds, e.g. almost no imported stoneware vessels, white clay ceramics, or majolica and very few glass artefacts are found in this area. But the fragments of semi-cylindrical, polychrome stove tiles, tiles which are usually found in the city's wealthy buildings, and 'pot-shaped' stove tile (Topfkachel) types, which have been unknown up until now or have been very rarely discovered, have been found in this area. Fragments of Gothic stove tiles, which show the exceptional position of the Royal Jurisdiction in Kaunas, have been found in this area for the first time.